

11 OCTOMBRIE 1925 – ZIUA CEA MARE A IAȘULUI. PERSPECTIVE JURNALISTICE

Senica ȚURCANU*, Cosmin NIȚĂ*

Cuvinte cheie: *Iași, serbări regale, inaugurare, Palatul de Justiție, I. D. Berindei, Gh. Gh. Mârzescu*

Keywords: *Iași, royal celebrations, inauguration, Palace of Justice, I. D. Berindei, Gh. Gh. Mârzescu*

Considerații introductive

După aproape 20 de ani de așteptare, pe data de 11 octombrie 1925, ieșenii vedeau împlinindu-li-se un vis: inaugurarea Palatului de Justiție ridicat pe amplasamentul fostei Curți Domnești a Moldovei, în zona cu cea mai profundă încărcătură simbolică din oraș.

Începute în 1906, lucrările de realizare a Palatului de Justiție și Administrativ din Iași au intrat în linie dreaptă, apropiindu-se de final, în cursul anului 1925. Obținerea sumelor considerabile pentru finalizarea clădirii se datorează – în cea mai mare măsură – unui ieșean, Gheorghe Gh. Mârzescu care, ajuns ministru al Justiției, în 1923, a făcut numeroase diligențe pentru a procura fondurile necesare restaurării Palatului¹.

În luna aprilie 1925, când era evident că lucrările se vor încheia în cursul anului, presa informa „din isvor autorizat” că „M. S. Regele și-a exprimat dorința de a participa la solemnitatea inaugurării Palatului Administrativ de la Iași”. Însuși ministrul Gh. Mârzescu afirma că „Regele ține să asiste la inaugurarea celui mai frumos edificiu din țară”². Data solemnității inaugurale urma a fi fixată de Suveran, după revenirea sa în țară.

Studiul nostru are ca subiect festivitățile organizate la Iași cu prilejul inaugurării Palatului de Justiție și Administrativ, festivități care au avut loc pe data de 11 octombrie 1925. Prezentarea acestora se va face în principal prin prisma relatărilor din gazetele

---

* Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași – Muzeul de Istorie a Moldovei, IAȘI.

¹ Țurcanu, Niță 2025.

² „Lumea”, an VIII, nr. 1988, luni, 20 aprilie 1925.

vremii, știut fiind faptul că textul scris – cel din presă, în special – a constituit principalul mijloc de informare în societatea românească de la începuturile modernității și până la apariția fenomenului propagandistic legionar³.

La jumătatea lunii iulie 1925, cotidianul național „Adevărul” și ziarul local „Lumea” își informau cititorii că „solemnitatea acestei inaugurări istorice va lua caracterul unei serbări naționale a Moldovei reîntregite”⁴. Numeroasele informații publicate în presă ne permit să creionăm o imagine veridică a evenimentelor care au polarizat comunitatea ieșeană, și chiar atenția întregii țări, în octombrie 1925.

La inaugurarea prezidată de Regele Ferdinand și Regina Maria precum și de Principii moștenitori, Carol și Elena, era anunțată participarea miniștrilor și a numeroase personalități din țară⁵. Se preciza, de asemenea, și faptul că: „Legeațiile streine vor fi reprezentate prin miniștrii plenipotențieri, întovărășiți de atașatii militari respectivi. Sf. Sinod va participa *in corpore*, iar armata prin comandanții generali ai celor șapte corpuri de armată. De asemenea vor trimite delegați Academia Română și toate Curțile de Apel din țară”⁶.

Zilele de 11 și 12 octombrie 1925 au reprezentat pentru orașul Iași unele dintre cele mai importante din istoria sa modernă. Prezentând programul serbărilor regale de la Iași, cotidianul liberal „Mișcarea” aprecia că acestea reprezintă serbările „cele mai mari pe cari le-a avut Iașul vreodată și cea dintâi festivitate care se va desfășura, cu toată amploarea cuvenită, sub domnia M. S. Regelui Ferdinand I”⁷.

Pe 11 octombrie 1925, Regele Ferdinand a marcat unsprezece ani de la urcarea pe tron⁸ alegând să revină – prima oară după Marele Război pentru unitatea națională – în orașul „suferințelor și nădejdelor, unde am trecut prin cele mai grele încercări”⁹.

În jurul acestei aniversări indicată drept „o mare zi istorică pentru poporul român din toate unghiurile țării întregite”¹⁰, s-au organizat „Marile serbări regale dela Iași” care au inclus două momente cu profundă importanță simbolică: inaugurarea impunătorului Palat de Justiție și Administrativ, precum și comemorarea Sinodului de la Niceea (din anul 325) și a Sinodului de la Iași (din anul 1642) – programate a se

³ Buruiană 2009, 268-272.

⁴ „Adevărul”, an 38, nr. 12756, miercuri, 15 iulie 1925; „Lumea”, an VIII, nr. 2060, miercuri, 15 iulie 1925.

⁵ „Adevărul”, an 38, nr. 12756, miercuri, 15 iulie 1925; „Lumea”, an VIII, nr. 2060, miercuri, 15 iulie 1925.

⁶ „Lumea”, an VIII, nr. 2060, miercuri, 15 iulie 1925.

⁷ „Mișcarea”, an XIX, nr. 222, joi, 1 octombrie 1925.

⁸ 28 septembrie stil vechi a devenit, după adoptarea calendarului gregorian, 11 octombrie.

⁹ Regele Ferdinand, toast ținut la banchetul dat la inaugurarea Palatului de Justiție din Iași, cf. „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 16.

¹⁰ „Mișcarea”, an XIX, nr. 232, luni, 12 octombrie 1925.

desfășura pe 11 și 12 octombrie, urmate de un mare pelerinaj religios la mormântul mitropolitului Varlaam, pe data de 13 octombrie 1925 de la mănăstirea Secu.

Evenimentele de anvergură națională – și chiar internațională, în cazul serbărilor religioase – reprezentau, în mod evident, un act de grațitudine pe care guvernul României și familia regală – regele Ferdinand I, în primă instanță, l-au manifestat față de statutul orașului Iași ca reședință regală și capitală temporară în timpul Marelui Război pentru unitate națională.

Nu doar manifestările menționate au avut o profundă încărcătură simbolică, ci și momentul ales pentru desfășurare a fost unul important, marcând 11 ani de domnie a regelui Ferdinand. Semnificația istorică a zilei în care au debutat „Marile serbări regale și religioase dela Iași” a fost intens subliniată, atât în presa locală, cât și în cea națională¹¹. Ca orice aniversare, acest moment a constituit o ocazie pentru rememorare și bilanț.

Articole diverse reamintesc și comentează, fiecare în cheie proprie, cuvintele regelui Ferdinand I care, depunând jurământul, declarase: „Voiu domni ca un bun român!”.

Unsprezece ani în care se aprecia că „M. S. Regele a dovedit poporului Său că este „nu numai cel mai bun român, dar și cel mai mare român”¹².

„Maiestatea Sa iubește Iașul și se simte întotdeauna acasă aici” scria, chiar pe 11 octombrie 1925 – imediat după vizita la Iași, regina Maria în jurnalul său¹³.

Străbătând Iașul în dimineața aceleiași zile, regina rememora: „Atât de multă suferință a fost, atât de mult chin și neliniște, atât de multe speranțe și disperare, atât de multă muncă, atât de multe eforturi și, în final, bucuria care a venit tocmai când eram epuizați, la limită”¹⁴.

Gândurile așternute pe hârtie de suverană – rămase multă vreme inedite – reprezintă un ecou al cuvântărilor oficiale și a rândurilor din gazetele vremii. În acele momente aniversare, a fost frecvent invocată „amintirea grelelor și dureroaselor zile ale marelui război și amărăciunea în veci neuitatului refugiu de la Iași”¹⁵. Oamenii politici sau simpli gazetari au subliniat și evidențiat legătura specială pe care familia regală a creat-o cu orașul capitală de război.

Evenimentele petrecute în Iași în zilele de 11 și 12 octombrie 1925 sunt descrise în presă cu numeroase detalii, astfel încât astăzi ne putem ușor imagina atât emoția și fervoarea respectivelor zile, cât și intensele pregătiri realizate pentru inaugurarea fastuoasă a Palatului de Justiție și Administrativ.

---

¹¹ „Mișcarea”, an XIX, nr. 232, luni, 12 octombrie 1925; „Viitorul”, an XVIII, nr. 5283, luni, 12 octombrie 1925.

¹² „Mișcarea”, an XIX, nr. 232, luni, 12 octombrie 1925.

¹³ Maria 2013, 331.

¹⁴ Maria 2013, 329.

¹⁵ „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

Efervescența cuprinsese întreg orașul. Presa descrie în amănunt atât pregătirile făcute pentru primirea delegațiilor și buna desfășurare a evenimentelor, cât și entuziasmul comunității locale, care se pregătea să întâmpine familia regală. De asemenea, regăsim și numeroase date despre participanți, iar în unele cazuri sunt indicate chiar și locațiile unde au fost cazați invitații de seamă.

Trecuseră aproape șapte ani de la încheierea mării conflagrații iar pentru numeroși oameni politici era prima oară când reveneau în Iași după încheierea refugiului¹⁶. Așa cum, extrem de poetic se exprima regina Maria, pentru mulți dintre cei prezenți, în Iași „fiecare piatră, fiecare colțisor, fiecare casă, aproape fiecare fereastră sunt o amintire”¹⁷.

Extrem de grăitor și emoționant este faptul că mânați, cu siguranță, de sentimente de prietenie pentru gazdele lor și poate chiar de nostalgie pentru timpul petrecut la Iași în anii refugiului, unii dintre invitați au revenit la vechile lor gazde. Astfel, de exemplu, I. G. Duca, ministrul de externe, a fost găzduit la profesorul Praja, acolo „unde a locuit în timpul războiului”¹⁸.

Însăși regina Maria notează în însemnările sale din ziua de 11 octombrie 1925 „Am fost în fugă la casa mea, pe care armata o va părăsi în curând pentru a-și stabili cartierul general în vechiul palat Roznovanu”¹⁹.

Pregătirea orașului

În vederea organizării evenimentelor, Primăria a lansat un manifest către ieșeni prin care îi invita să participe „cu tot avântul la aceste înălțătoare serbări”²⁰. Un alt apel a fost lansat de către mitropolia Moldovei, arătând însemnătatea serbărilor religioase organizate în zilele de 12 și 13 octombrie 1925²¹.

Textul apelului propriu-zis lansat de C. Toma, președintele comisiei interimare a orașului Iași, era următorul:

---

¹⁶ „Mișcarea”, an XIX, nr. 232, luni, 12 octombrie 1925.

¹⁷ Maria 2013, 329.

¹⁸ „Viitorul”, an XVIII, nr. 5282, duminică, 11 octombrie 1925.

¹⁹ Maria 2013, 331. „Casa mea” era, în fapt, Palatul Cantacuzino situat la poalele Copului. Până a fi transformată în reședință regală (în noiembrie-decembrie 1916), clădirea a fost sediul Comandamentului Corpului IV Armată. După război, Corpul IV Armată a dăruit Reginei această clădire, ea cedându-le, în schimb, Palatul Roznovanu. Corpul IV Armată și-a mutat definitiv sediul din casa dăruită Reginei, în Palatul Roznovanu, abia după finalizarea Palatului de Justiție și Administrativ (cf. Ichim, Iftimi 2019, 27-47).

²⁰ „Viitorul”, an XVIII, nr. 5274, vineri, 2 octombrie 1925.

²¹ „Universul”, an XLIII, nr. 233, vineri, 9 octombrie 1925.

Ieșeni,

Duminică 11 Octombrie ora 9,30 dimineața sosește în Iași M. M. L. L. Regele și Regina, însoțiți de A. A. L. L. Regale Principele Carol, moștenitorul tronului și Princesa Elena.

Înalții oaspeți vin în cetatea Iașilor pentru a prezida inaugurarea Palatului de justiție și deschiderea solemnă a ședințelor pentru comemorarea Sinodului Ecumenic dela Nicea.

Ieșeni,

Neasemănata cinste, pe care Suveranii ne-o fac trebuie să găsească în conștiința tuturor un larg și adânc răsunet.

Se cuvine deci să îmbrăcăm orașul în hainele lui de mari sărbători.

Se cuvine să ieșim cu toții într' u întâmpinarea înalților Oaspeți și cu dragoste, cu entuziasm și recunoștință să Le zicem: Trăiască M. M. L. L. Regele și Regina.

Trăiască A. A. L. L. Regale²².

S-a decis, în mod firesc, finalizarea tuturor lucrărilor de reparații ale străzilor pe care urmau a se deplasa invitații în cadrul celor două mari evenimente. S-au luat toate măsurile pentru accelerarea lucrărilor de pavare a străzii Ștefan cel Mare. De asemenea, s-a început și reparația pavajului din curtea Mitropoliei, care urma a fi realizat din lemn²³.

Festivitățile au coincis cu unele lucrări de modificare a tramei stradale în zona centrală a orașului. Locul rămas viran în urma dărâmării caselor Braunstein din Piața Unirii a fost asfaltat „deschizându-se drumul noiei străzi spre Ștefan cel Mare”.

„Din frumosul deal al Copoului până'n cele mai modeste suburbii ale Nicolinei: din valea gărei, până'n colțul Tătărașilor” orașul a fost împodobit²⁴.

S-a decis împodobirea tuturor edificiilor publice și ridicarea mai multor arcuri de triumf pornind de la gară – 30 în total – pe tot traseul parcurs de oficialități în cele trei zile ale serbărilor²⁵. Cel mai însemnat arc urma a se așeza în fața gării, la ieșirea din rond. Gara însăși a fost împodobită cu ghirlande de brad și drapele, „iar în fața gărei se ridica un frumos arc de triumf pe care sta scris: „Bine ați venit” și „Trăiască MM. SS. Regele și Regina”²⁶.

Construirea arcurilor de triumf a început pe 7 octombrie. În planul de înfrumusețare a orașului au fost incluse piețele Unirii și Cuza Vodă, dar și intrarea pe strada Carol.

²² SJAN Iași, Fond Primăria Orașului Iași, Dosar 338/1925, f. 1.

²³ „Lumea”, an VIII, nr. 2122, vineri, 25 septembrie 1925; „Viitorul”, an XVIII, nr. 5274, vineri, 2 octombrie 1925.

²⁴ „Universul”, an XLIII, nr. 236, marți, 13 octombrie 1925.

²⁵ „Lumea”, an VIII, nr. 2132, miercuri, 7 octombrie 1925; „Viitorul”, an XVIII, nr. 5282, duminică, 11 octombrie 1925.

²⁶ „Neamul Românesc”, an XX, nr. 230, miercuri 14 octombrie 1925.

În cazul în care ar fi fost terminată, se planifica și inaugurarea statuii Unirii²⁷ în prezența suveranilor.

Balcoanele și ferestrele caselor de pe tot parcursul pe unde urma să treacă cortegiul regal au fost împodobite cu flori, coroane, brad și variate covoare și scoarțe naționale. S-a apreciat că marile prăvălii dețineau .... „recordul luxului de decorațiuni”²⁸.

În așteptarea unor evenimente care depășeau granițele locale, devenind manifestări naționale de anvergură, entuziasmul acelor zile este redat atât de ziarele de orientare liberală, cât și de cele din opoziție, inclusiv de cele de stânga, chiar dacă uneori se folosea un strop de umor și sarcasm. Redăm, mai jos, un fragment dintr-un text plin de farmec și parfum de epocă, apărut în cotidianul național „Dimineața”:

„IASI, 10. De mult Iașul n’a mai fost așa de vioiu. N’a mai văzut atâta mișcare și agitație ca acum, în ajunul marilor serbări de Duminică.

Toți aleargă, toată lumea are treabă, ceia ce pare extraordinar în cetatea părăsită a Iașului, cuib de pensionari și câmp dezvoltat al exercițiilor de terorism cuzist.

Chiar din gară te întâmpină găteți de brad și steaguri. Din loc în loc, deasupra străzilor se întind ghirlânzi verzi. Iar jos, pe caldarâmul obosit care a dus în spate oștile și durerile războiului, – grupe de măturători mișcă în ritm prăjinile cu capăt de nuiele, ca pe niște coase ale prafului.

Pe alocuri, lucrători ingenunchiați, astupă cu grabă gropile, cu un fel de alifie neagră! În dorința lui de a se arăta cât mai strălucitor, seamănă cu o femeie care a fost frumoasă odată, și care acum încearcă să-și acopere cu fard ravagiile vremii.

Multe gospodine grijesc prin odăi, molipsite probabil de febra dereticatului edilitar. Sub aceeași influență, Siguranța caută de zor prin casele oamenilor, ia „dispoziții speciale”, dă ordine la negustori”²⁹.

Mondenități

Pe 1 octombrie, ziarul local „Lumea” anunța că vor fi oferite invitațiilor străini și din localitate, „cu prilejul serbărilor de la 11-12 și 13 octombrie, trei banchete și un ceaiu”³⁰.

Conform aceleași surse, la primul banchet, care urma a fi servit la Palatul de Justiție de „Casa Capșa” din București, se așteptau peste o mie de persoane, iar la ceaiul care urma fi oferit la Palatul Mitropolitan, 750 de invitați.

²⁷ Statuia Unirii, proiectată și realizată de către Olga Sturza, a fost inaugurată abia pe 29 mai 1927. Povestea acestui monument este expusă pe larg în Guțanu 2023, 59-63.

²⁸ „Universul”, an XLIII, nr. 236, marți, 13 octombrie 1925.

²⁹ „Dimineața”, an XXI, nr. 6789, miercuri, 14 octombrie 1925.

³⁰ „Lumea”, an VIII, nr. 2127, joi, 1 octombrie 1925.

Special pentru inaugurarea Palatului, „Casa Capșa” urma să trimită un personal de serviciu de 50 persoane.

Pentru a înlesni circulația și a asigura necesarul de vehicule în timpul marilor serbări regale și religioase din Iași, urmau a fi aduse de la București, dar și din toate orașele și județele Moldovei, numeroase automobile ca și șoferii care urmau să le deservească. Autoritățile locale au luat măsuri pentru găzduirea șoferilor și a chelnerilor ce soseau în Iași³¹.

De asemenea, cititorii au fost informați și despre faptul că, în urma cererii adresată de Alexandru Lapedatu – ministrul Cultelor, Gheorghe Mârzescu – ministrul Justiției, a fost de acord ca în „sala cea mare a Palatului administrativ” să se desfășoare și banchetul dat în onoarea înalților membri ai Sinodului, în a doua zi a sărbătorilor de la Iași, luni, 12 Octombrie³².

Ținând seama de aglomerația de vizitatori ce urmau a sosi în Iași cu prilejul serbărilor, prefectul de poliție a dispus ca în ziua de 11 octombrie să fie suspendat repausul duminical „pentru ca toată lumea să-și facă cumpărăturile necesare”³³. Prăvăliile din străzile principale urmau a fi deschise duminica, „proprietarii lor obligându-se să le decoreze frumos”³⁴.

O informație care reține atenția prin ineditul său este cererea patronilor frizeri din Iași, care s-au prezentat la Prefectura Poliției solicitând să li se admită să țină deschise frizeriile în ziua de duminică, 11 octombrie, prima zi a serbărilor regale. Cererea era justificată de necesitățile numeroșilor vizitatori care urmau a sosi în Iași în ziua inaugurării Palatului Administrativ. Presa informează în această speță că „D. colonel Ionescu, prefectul de poliție, primind delegația, a găsit justă cererea patronilor frizeri și a aprobat ca duminică 11 octombrie frizeriile să fie deschise până la orele 12 a. m.”³⁵.

Spre „a preveni accidentele și a nu stânjeni procesiunile”, Societatea tramvaielor din Iași a stabilit un program de circulație a mijloacelor de transport în comun raportat la programul general al manifestărilor³⁶.

De asemenea, autoritățile civile și militare au conlucrat pentru a realiza o strategie în vederea menținerii ordinii și respectarea ceremonialului.

---

³¹ „Mișcarea”, an XIX, nr. 227, miercuri, 7 octombrie 1925; „Mișcarea”, an XIX, nr. 229, vineri, 9 octombrie 1925; „Viitorul”, an XVIII, nr. 5281, vineri, 9 octombrie 1925.

³² „Viitorul”, an XVIII, nr. 5274, vineri, 2 octombrie 1925.

³³ „Universul”, an XLIII, nr. 233, vineri, 9 octombrie 1925.

³⁴ „Dimineața”, an XXI, nr. 6785, sâmbătă, 10 octombrie 1925.

³⁵ „Lumea”, an VIII, nr. 2133, joi, 8 octombrie 1925.

³⁶ „Lumea”, an VIII, nr. 2137, luni, 12 octombrie 1925.

Regimentul 7 Roșiori, aflat sub comanda colonelului Dobrescu, și-a amânat plecarea în manevre, spre a îndeplini misiunea de escortă regală, în timpul șederei Familiei Regale la Iași³⁷.

„Cu mare atenție, Prefectura de poliție, de comun acord cu comenduirea pieței, a stabilit locul unde vor fi așezate trupele din garnizoană și aranjamentul invitațiilor ce vor lua parte la aceste festivități”³⁸.

Special pentru organizarea momentului întâmpinării familiei regale, s-a constituit „un mare comitet de doamne care va primi Familia Regală la Iași”, iar la Palat, „un comitet compus din magistrați, avocați și ajutoari de primari cari vor primi pe toți invitații la solemnitatea inaugurării palatului de justiție”³⁹.

Programul

„Marile serbări regale și religioase de la Iași” desfășurate în zilele de 11 și 12 octombrie 1925, au fost urmate în cea de-a treia zi, pe 13 octombrie 1925, de un pelerinaj la mormântul Mitropolitului Varlaam, la mănăstirea Secu.

Programul evenimentelor a fost afișat în numeroase locuri publice. A fost preluat de presă, comentat și prezentat în mai multe materiale informative.

Afișele – realizate de Primărie – aveau titlul: „Programul ceremoniilor p. Comemorarea Primului Sinod Ecumenic dela Niceea și al Inaugurării Palatului de Justiție din Iași în prezența MM. LL. Regelui și Reginei și a AA. LL. Principelui și Principesei Moștenitoare”⁴⁰. Conținutul lor a fost preluat de presa locală și națională, dar, în fapt, era prezentat cu detalii doar programul zilei de 11 octombrie 1925, astfel:

DUMINICĂ 11 OCTOMBRIE 1925

ORELE 9,30

Sosirea trenului regal în Iași.

Primirea Maiestăților Lor de către d-nii miniștri și de autoritățile civile și militare.

Pe peronul gării, o companie de onoare, cu drapel și muzică, va da onorul.

La dreapta companiei de onoare, d-nii ofițeri generali și superiori din garnizoană; simetric cu compania de onoare, reprezentanții autorităților civile și al tuturor confesiunilor.

³⁷ „Universul”, an XLIII, nr. 233, vineri, 9 octombrie 1925.

³⁸ „Mișcarea”, an XIX, nr. 229, vineri, 9 octombrie 1925; „Viitorul”, an XVIII, nr. 5282, duminică, 11 octombrie 1925.

³⁹ „Mișcarea”, an XIX, nr. 229, vineri, 9 octombrie 1925; „Viitorul”, an XVIII, nr. 5281, vineri, 9 octombrie 1925.

⁴⁰ SJAN Iași, Fond Primăria Orașului Iași, Dosar 338/1925, f. 2.

La mijloc, în dreptul locului unde Majestățile Lor vor descinde, d-nii miniștri și d. președinte, împreună cu d-nii membri ai comisiei interimare a orașului.

În salonul de primire, doamnele.

La coborârea din vagon, d. președinte al comisiei interimare va prezenta Majestăților Lor, „pâinea și sarea” după datinele țării. Apoi, comandantul trupelor va prezenta raportul, după care M. S. Regele va trece în revistă compania de onoare.

În urmă, se vor prezenta Maiestăților Lor, atât persoanele de pe peronul gării, cât și cele din salonul de primire.

ORELE 9,45

Plecarea Maiestăților Lor la catedrala Metropolitană.

Cortegiul va fi astfel format: Prefectul poliției; Un escadron de cavalerie; Mareșalul Curții Regale, Maiestățile Lor (automobilul fiind escortat la dreapta și la stânga de Comandantul corpului de armată și un ofițer general).

Altețele Lor Regale (automobilul fiind escortat la dreapta și la stânga de câte un ofițer general sau superior).

Un escadron de cavalerie va închide cortegiul.

Toate celelalte persoane oficiale vor merge pe drumul cel mai scurt – care se va alege și indica de către autoritățile locale respective – la catedrala Metropolitană, unde își vor ocupa locurile la biserică.

ORELE 10

Te-Deum.

La sosire, Maiestățile Lor, vor fi întâmpinate de I. P. S. S. Patriarhul și de I. I. P. P. S. S. Mitropolii înconjuțați de înaltul Cler.

ORELE 10,45

Plecarea Maiestăților Lor la Palatul de justiție, cortegiul fiind format ca mai sus.

ORELE 11

Ceremonia Inaugurării Palatului de Justiție.

ORELE 13

Dejun oferit de Ministerul de Justiție, în sala de recepție a Palatului de Justiție.

ORELE 17

Ședința solemnă a Sfântului Sinod, la catedrala Metropolitană, pentru Comemorarea primului Sinod ecumenic dela Nicea.

ORELE 18,30

Ceaiul la Palatul Metropolitan.

ORELE 20

Plecarea trenului regal la Sinaia.

ȚINUTA:

La recepția dela gară, Te-Deum. Ceremonia dela Palatul de Justiție și dejun:

Domnii: Frac, cravată și mănuși albe; decorațiuni; Mari Cruci cu cordon.

După amiază:

Domnii: Redingotă sau jachetă.

Ofițeri: Ținuta de serviciu cu fireturi.

Invitații și atmosfera

La evenimentul de inaugurare a Palatului de Justiție din Iași au fost invitați toți membrii Înaltei Curți de Casație, toți președinții Curților de Apel din țară și întreg Consiliul superior legislativ, precum și decanii tuturor Barourilor din Țară. Au mai fost invitați foștii miniștrii de justiție, precum și foștii decani ai baroului ieșean⁴¹.

La indicația expresă a ministrului Justiției Gheorghe Mârzescu, la „serbările inaugurării Palatului Administrativ” au fost invitați toți avocații definitivi și avocații stagieri ai baroului ieșan⁴². Membrii baroului care nu primiseră invitația cuvenită erau sfătuiți să se adreseze la Decanat, pentru a intra în posesia ei.

Instanțele judiciare, precum și barourile din diferite orașe ale Moldovei și Basarabiei au fost reprezentate prin magistrați și avocați.

Numeroși funcționari superiori ai Ministerelor Justiție și Cultelor implicați în organizarea evenimentelor, au fost prezenți în Iași cu câteva zile mai devreme.

Toate comunele județului Iași au trimis delegații de câte cinci persoane, în frunte cu primarii localităților⁴³.

Studentimea Universitară din Iași a fost reprezentată oficial la aceste serbări printr-o delegație compusă din 12 studenți și studente care, conform indicațiilor primite, urmau a purta costumul național⁴⁴.

Trenurile au adus din toate „unghiurile” țării sute de persoane. Hotelurile erau înșesate, iar „foarte multă lume, ne mai găsind odăi la hoteluri e găzduită de cetățenii Iașilor, orașul menținându-și faima ospitalieră”⁴⁵.

Presa a urmărit și a relatat cronologic îndeosebi despre sosirea participanților de seamă. Invitații au ajuns la Iași pe parcursul a două zile, fie cu trenurile obișnuite, fie cu trenuri speciale. Sosirea lor în gară era atent monitorizată, iar comitete de primire cu componență diversă și special adaptată au îndeplinit oficiile de gazdă.

Astfel, Alexandru Lapedatu – ministrul Cultelor și Artelor – a fost întâmpinat în gară de către reprezentanții autorităților locale și ai Bisericii și de C. B. Penescu – directorul Teatrului Național, G. Popovici – directorul Școlii de Arte Frumoase și

⁴¹ „Mișcarea”, an XIX, nr. 227, miercuri, 7 octombrie 1925; „Universul”, an XLIII, nr. 233, vineri, 9 octombrie 1925.

⁴² „Lumea”, an VIII, nr. 2133, joi, 8 octombrie 1925.

⁴³ „Universul”, an XLIII, nr. 233, vineri, 9 octombrie 1925.

⁴⁴ „Lumea”, an VIII, nr. 2135, sâmbătă, 10 octombrie 1925.

⁴⁵ „Universul”, an XLIII, nr. 236, marți, 13 octombrie 1925.

N. Teodorescu – directorul Conservatorului de Muzică și Artă Dramatică, M. Codreanu – inspector general al Artelor și de numeroși profesori. Ministrul a sosit în Iași încă de sâmbătă, 10 octombrie, iar seara a avut în program și vizionarea unui spectacol la Teatrul Național din Iași, o reprezentație extraordinară, „Thebaida”, „cu elementele principale [actorii, n. n.] ale teatrului, în frunte cu d-ra Sorana Țopa și d. Aurel Ghițescu întorși de la Paris”⁴⁶.

Primul ministru, Ion I. C. Brătianu – care a sosit noaptea, cu trenul de la Chișinău, împreună cu miniștrii Al. Constantinescu și I. Incuț, a fost întâmpinat în gară de toți frunțașii liberali și miniștri⁴⁷.

În schimb, ministrul de război – generalul Mărdărescu, Patriarhul Miron Cristea și generalul Ștefănescu, inspectorul general al jandarmeriei au sosit în zorii zilei de 11 octombrie, în același tren. Ei au fost întâmpinați în gară de către toți ofițerii superiori din garnizoana Iași în frunte cu generalul Zadic, de reprezentanții clerului și ai autorităților civile.

Până la ora 9,30, când a ajuns trenul regal și a început programul oficial, „D. general Mărdărescu a asistat dimineața la solemnitatea inaugurării locuințelor pentru ofițeri, de la regimentul 13 Ștefan cel Mare. Au rostit cuvântări d-nii general Mărdărescu, ministru, și Zadic, comandantul Corpului IV de armată”⁴⁸.

Evenimentele

Pe 11 octombrie 1925, vremea a fost extrem de plăcută, o zi caldă și însorită de toamnă. Încă de la ora 7 dimineața, Iașul prezenta un aspect deosebit datorită animației și a forfotei festive. Toată suflarea orășenească „părea a se agita”, cuprinsă de emoție, așteptând cu nerăbdare sosirea Suveranilor și a Principilor Moștenitori.

Mulțimea – umplând toate drumurile – se revârsa spre Piața Unirii și spre gară.

„Sunt orele 9 dimineața. Drumul dela Mitropolie și până la gară pare a fi o mare de capete.

Balcoanele și ferestrele clădirilor sunt tixite.

Trupele reg. 13 infanterie, 6 jandarmi și elevii școalelor, sunt înșirate pe străzi.

Au abundat florile, în gară și de-a lungul străzilor, pe tot parcursul traseului. Din balcoane, din mâinile elevelor și elevilor școlilor și ai micilor copilași cădeau flori, presărând drumul Suveranilor și Principilor Moștenitori. Mulțimea a staționat pe străzi de-a lungul întregii zile, spre a ovaționa participanții de marcă.

---

⁴⁶ „Viitorul”, an XVIII, nr. 5282, duminică, 11 octombrie 1925.

⁴⁷ „Dimineața”, an XXI, nr. 6789, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁴⁸ „Dimineața”, an XXI, nr. 6789, miercuri, 14 octombrie 1925.

Toate acestea îi dădeau Iașului aspectul deosebit al orașelor în zile de mari sărbători naționale⁴⁹.

„O animație unică în felul ei, – o zi cu adevărat istorică pentru Iași. Pretutindeni o ordine ideală – o ordine ținută de însuși publicul afluent, de dragostea și respectul pentru înalții oaspeți”⁵⁰.

Toți elevii școlilor din Iași, împreună cu corpul didactic, au luat parte la primirea familiei regale și a oaspeților. „Fiecare școală cu drapelul” a avut locul stabilit prin decizia inspectorului șef al regiunii școlare Iași, N. Popea. Pentru o bună coordonare, dispunerea acestora a fost publicată și în presă⁵¹.

Primirea în gară a distinșilor oaspeți este astfel descrisă:

„Sunt prezenți toți miniștrii, toți magistrații, în frunte cu d. Volanschi, primul președinte al Curței de Apel, un mare număr de avocați în frunte cu d. Eugen Heroveanu, decanul Baroului. Ofițerii superiori în frunte cu d. general Zadic. Membrii comisiei interimare, în frunte cu d. Toma, primarul orașului. Camera de comerț în frunte cu d. N. V. Ștefăniu, o delegație a episcopiei israelite în frunte cu d. Moritz Wachtel, membrii corpului didactic în frunte cu d. Popea, inspectorul regional, dr. Cazacu, directorul regiunii sanitare, P. Fântânanu, prefectul județului și, în fine, un mare număr de invitați, din toate straturile societății.

Se mai află la gară numeroase corporațiuni cu steagurile, iar în salonul de recepție așteaptă soțiile d-lor miniștri, și multe doamne din elita Iașilor, printre cari doamnele Olga Sturza, general Zadic, Brătianu, Petrovici, Maria Simionescu, col. Ionescu, Meisner, Gavrilesco, Frățiță, etc.

Acest cadru este înfrumusețat prin un numeros grup de doamne, strălucitoare de eleganță.

O companie de onoare, în frunte cu muzica militară, e înșirată pe peron.

Controlul polițienesc e sever.

Trenul regal s-a oprit la Bârnova, și exact la orele 9,30 intră în gara Iași.

Muzica intonează Imnul regal. Regele în costum de general cu bastonul de mareșal în mână a coborât cel (întâi), în uralele «Imnului Regal». Apoi Regina, principela Carol și Principesa Elena.

Regele coboară și ajută suveranei să se dea jos din tren”⁵².

Un grup de doamne⁵³ au oferit flori Reginei și Principesei Moștenitoare.

⁴⁹ „Cuvântul”, an II, nr. 282, miercuri 14 octombrie 1925; „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁵⁰ „Mișcarea”, an XIX, nr. 233, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁵¹ „Mișcarea”, an XIX, nr. 230, sâmbătă, 10 octombrie 1925.

⁵² „Dimineața”, an XXI, nr. 6789, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁵³ Ziarul „Neamul Românesc” le indică pe doamnele Mărzescu, Inculeț și Nistor („Neamul Românesc”, an XX, nr. 230, miercuri, 14 octombrie 1925).

Constantin Toma – președintele Comisiei Interimare, funcție asimilată aceleia de primar – a oferit Suveranilor tradiționala „pâine și sare”.

„Venirea Maiestăților Voastre în mijlocul nostru reamintește că aici în Iași Ați închinat cele mai grele și înălțătoare clipe pe altarul Patriei și Ați înscris cele mai glorioase pagini în istoria Neamului” a spus primarul, în scurtul discurs de «bună venire», reușind – în puține cuvinte – să surprindă legătura profundă și semnificația simbolică a prezenței suveranilor României în orașul Iași „pentru a prezida la înfăptuirea uneia din cele mai de samă revendecări ale sale”⁵⁴.

Fig. 1. 11 octombrie 1925 – Regele Ferdinand trecând în revistă trupele, la sosirea în Iași (după „Dimineața”, an XXI, nr. 6789, miercuri, 14 octombrie 1925)

„În uralele neîntrerupte ale mulțimei, M. S. Regele, strângând mâna D-lui Președinte al Comisiei Interimare, îi mulțumește pentru cuvintele de bun-venit rostite, și-l asigură că e fericit să revadă lașul de care Îl leagă neșterse amintiri”⁵⁵.

Regele Ferdinand a primit apoi raportul Comandantului Corpului IV armată (generalul Zadic) după care, însoțit de Principele moștenitor Carol al II-lea și urmat de Ministrul de Război, Mareșalul Curții și Adjutanții de serviciu, a trecut în revistă compania de onoare (Fig. 1).

⁵⁴ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 9.

⁵⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 9.

În acest timp, Regina Maria alături de Principesa moștenitoare Elena au intrat în salonul de primire al gării, unde erau așteptate de un mare grup format din doamnele Iașului.

După trecerea companiei în revistă, Președintele Comisiei Interimare a prezentat persoanele oficiale civile Maiestății Sale, iar, în final, Regele a mers în salonul de primire pentru a saluta doamnele.

După un scurt moment de socializare, „S’a format apoi un grandios cortegiu. Suveranii și întreaga asistență au mers la Mitropolie, ovaționați pe tot parcursul; din balcoane și de la ferestre se aruncau flori Suveranilor și Principilor Moștenitori. Automobilul Regal și cel princiar au fost acoperite cu flori în timpul parcurșului (Fig. 2).

Grosul publicului invitat la serbări se afla în catedrala Mitropoliei. Mii de cetățeni frunțași fără deosebire de culoare politică, au fost prezenți acolo. În curtea catedralei erau trupe și elevii școalelor secundare. Odată cortegiul Regal ajuns la Mitropolie, oaspeții sunt întâmpinați de Sanctitatea Sa Patriarhul Miron Cristea și de Mitropoliții Pimen, Bălan, Nectarie, de toți episcopii țării și de clerul Mitropoliei Moldovei.

Mitropolitul Moldovei, asistat de întregul cler al Mitropoliei Iașilor, oficiază un *Te-Deum*, iar corurile execută admirabile cântări bisericești.

Această solemnitate a fost nespuse de impresionantă, – toată asistența retrăind amintirea grelelor și dureroaselor zile ale marelui război, și amărăciunea în veci neuitatului refugiu de la Iași, – iar acum având fericirea de a sărbători, tot aci în Iași, pe glorioșii Suverani, făuritorii României Mari”⁵⁶.

După serviciul religios, Suveranii, Principii Moștenitori și membrii guvernului au vizitat palatul mitropolitan și s-au îndreptat, apoi, spre Palatul de Justiție⁵⁷.

La ora 10,45, în mijlocul uralelor entuziaste ale mulțimii ce umplea străzile, balcoanele și ferestrele, cortegiul regal a străbătut strada Ștefan cel Mare până la „curtea foștilor voievozi moldoveni, azi falnicul Palat administrativ și de justiție”.

„Trecând prin fața statuii lui Ștefan cel Mare, Suveranii și Principii, au fost obiectul unor și mai grandioase manifestații de dragoste din partea miilor de oameni postați în împrejurimi”⁵⁸.

Primirea înalților oaspeți a fost făcută în fața Palatului de către I. I. C. Brătianu – primul ministru, alături de Gheoghe Mârzescu – ministrul Justiției, Ion Berindei – arhitectul palatului, Al. Volanschi – primul președinte al Curții de apel, Eugen Herovanu – decanul Baroului Iași și de șefii autorităților administrative.

---

⁵⁶ „Mișcarea”, an XIX, nr. 233, miercuri, 14 octombrie 1925; „Cuvântul”, an II, nr. 282, miercuri 14 octombrie 1925; „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁵⁷ „Cuvântul”, an II, nr. 282, miercuri 14 octombrie 1925.

⁵⁸ „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

REGELE SI REGINA IN DRUM SPRE PALATUL DE JUSTIȚIE

Fig. 2. Iași, 11 octombrie 1925 – Regele Ferdinand și Regina Maria în drum spre inaugurarea Palatului de Justiție (după „Dimineața”, an XXI, nr. 6789, miercuri, 14 octombrie 1925)

„În momentul când Regele, Regina și Principii moștenitori și-au făcut apariția în palatul istoric – care altă dată era curtea domnească a lui Ștefan cel Mare, – toată lumea a isbucnit din nou în ovații”⁵⁹.

Festivitățile propriu-zise desfășurate în Palatul de Justiție au avut trei părți importante: discursurile de inaugurare, vizitarea edificiului și dejunul (banchetul) din sala de recepții.

Momentul festiv al inaugurării a avut loc „în hall-ul vast al superbului palat” unde au luat loc „Suveranii și Principii, înalții prelați, membrii guvernului și foarte numeroși invitați”⁶⁰, debutând printr-un ceremonial religios oficiat de către Mitropolitul Pimen al Moldovei. Acesta a fost „acompaniat de corurile Mitropoliei, Sf. Spiridon și al Conservatorului, sub dirigența d-lui Dumitriu șeful corului metropolitan”. La final, Mitropolitul a rostit o rugăciune alcătuită special pentru acest eveniment⁶¹.

Dicursurile oficiale au fost ținute în următoarea ordine: Ion Berindei, Eugen Herovanu, Alexandru Volanschi și Gheorghe Mârzescu. La final a luat cuvântul

⁵⁹ „Biserica și școala”, an XLIX, nr. 42, Arad, 18 octombrie 1925.

⁶⁰ „Cuvântul”, an II, nr. 282, miercuri 14 octombrie 1925.

⁶¹ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 15.

Suveranul, punând „între hârtia pe care citește și ochi, o pereche de ochelari, ceia ce îi dă o înfățișare extrem de simpatcă, aproape familiară”⁶².

Având în vedere caracterul național pe care l-au îmbrăcat serbările de la Iași, toate discursurile ținute în ziua de 11 octombrie 1925 au fost publicate integral în Partea neoficială a numărului 232 din „Monitorul Oficial”, apărut miercuri, 21 octombrie 1925⁶³. Conținutul lor a fost readus la lumină și mai recent⁶⁴, astfel încât nu vom insista asupra lor.

Sunt însă demne de reținut cuvintele Regelui Ferdinand, care evocă legătura specială pe care Suveranii o aveau cu Iașul, dar și raportarea sa la cea de-a treia putere a statului:

„Cu cea mai vie bucurie am venit împreună cu Regina și Principii Moștenitori, spre a prezida la inaugurarea noului Palat al Justiției, ridicat pe locul unde a fost vechea Curte Domnească. Este o clădire măreață care face cinste acelor ce au înălțat-o și care va servi ca vrednică și largă așezare întregului corp judecătoresc din Iași. Sunteți chemați acum să dați viață acestui frumos palat și prin activitatea Domniilor-Voastre, a treia putere a Statului, să-și aibă aici un adevărat templu la ai cărui slujitori mulțimea să pășească cu deplină încredere și unde cei însetați de dreptate să-și găsească mângâierea și leacul pentru păsurile lor.

Dreptate, bună administrație și cultură, acestea sunt cerințele poporului. Mai ales în aceste timpuri de mari prefaceri, mult poate contribui puterea judecătorească pentru asigurarea temelilor sănătoase ale Statului, dacă ea este pătrunsă de înalta-i datorie ce are: să țină cumpăna dreaptă în lupta de interese și de patimi, având pururea înainte ținta apărării intereselor superioare obștești”⁶⁵.

În finalul ceremoniei, a fost semnat Actul comemorativ al inaugurării Palatului de Justiție (Fig. 3). Arhitectul Berindei a condus, mai apoi, distinșii oaspeți „prin toată clădirea aceea imensă”⁶⁶.

Datorită însemnărilor zilnice ale Reginei Maria suntem astăzi în măsură să cunoaștem și câteva date despre toaletele celor două doamne din familia regală: „Eu și Sitta ne îmbrăcaserăm foarte elegant. Ea, într-o minunată catifea purpurie pe care i-o adusesem de la Rodiers, iar eu în albastru regal cu o blană de sconcs. Am stat împreună”⁶⁷.

Familia regală s-a retras pentru scurtă vreme în apartamentele pregătite special în acest scop.

⁶² „Adevărul”, an 38, nr. 12833, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁶³ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 9-21.

⁶⁴ Ioniuc 2005.

⁶⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 15.

⁶⁶ Maria 2013, 330.

⁶⁷ Maria 2013, 330.

La orele 1 p. m., în sala de recepție, a avut loc un banchet, dat de Ministerul de Justiție în onoarea înalților oaspeți. Masa, servită de „Casa Capșa” din București, a fost descrisă ca „aranjată admirabil într’o vastă sală a Curții cu Juri și în sălile anexe”. La banchet au participat „280 personalități distinse”⁶⁸.

În „Monitorul Oficial” se nota că la acest banchet au participat „în afară de casele civile și militare a Maiestăților Lor, D-nii: membrii ai guvernului, foștii miniștrii din localitate, parlamentarii din județul Iași, magistrații din Iași, ofițerii generali din garnizoană, șefi de autorități și persoanele marcante din oraș”⁶⁹.

Din presă aflăm și că, pe lângă acest banchet, au fost organizate „alte două mari ospățuri pentru toți antreprenorii și toți lucrători cari au clădit noul Palat”⁷⁰.

Revenind la dejunul organizat în sala de recepții a noului Palat, conform protocolului, la intrarea Maiestăților Lor, anunțată de Mareșalul Curții, întreaga sală a fost în picioare.

Intrarea Suveranilor și a Principilor a fost salutată cu Imnul Regal și cu urale.

Presă furnizează numeroase detalii și despre recepția propriu-zisă. Astfel, se arată că „Suveranii iau loc în fața căminului monumental. Regele, în fruntea mesei, având în dreapta pe Regină și în stânga pe Principesa Elena; apoi în dreapta Reginei, Principele Carol, generalul Văitoianu și parte din membrii guvernului, iar în stânga Principesei Elena, Excelența Sa Patriarhul, domnul Duca și restul membrilor guvernului, domnul Ionel Brătianu sta în fața Suveranului”⁷¹.

Regina Maria nota: „Firește că masa de prânz a fost interminabilă, dar bună” ... „Un imens festin, cu două discursuri. Al lui Brătianu, un discurs frumos. El vorbește întotdeauna bine și la obiect. Maiestatea Sa a răspuns cu un discurs care a făcut mare plăcere Iașului”⁷².

Cele două discursuri au fost ținute „la șampanie”.

Primul care a ridicat paharul a fost I. I. C. Brătianu, președintele Consiliului de Miniștri, care, în puține cuvinte, a reușit să evoce atât importanța momentelor prin care trecea țara la „începuturile normalizării vieții românești”, „după grelele încercări ale războiului”, dar și rolul orașului Iași pe care-l sublinia astfel: „Dealurile, clădirile, piețele și stradele ce ne stau împrejur trezesc prea adânc și prea viu în inimile voastre flori de slavă și de jale, de durere și de credință, pentru ca simțul acestor datorii să nu se ridice

⁶⁸ „Argus”, an XVI, no. 3745, miercuri 14 octombrie 1925.

⁶⁹ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 16.

⁷⁰ „Mișcarea”, an XIX, nr. 229, vineri, 9 octombrie 1925.

⁷¹ „Adevărul”, an 38, nr. 12833, miercuri, 14 octombrie 1925; „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁷² Maria 2013, 330.

mai înalt și mai vibrant în această cetate istorică, unde s'a plămădit opera națională în atmosfera creatoare a nemărginitelor jertfe și a neclintitelor credințe⁷³.

Regele a vorbit „în cuvinte calde, cu imagini vii pentru orașul de care îl leagă atâtea amintiri”⁷⁴.

„Totdeauna venim cu un sentiment de deosebită dragoste în acest oraș al suferințelor și nădejdlor, unde am trecut prin cele mai grele încercări în timpul marelui război pentru unitatea națională, dar unde suferințele și amărăciunile noastre au fost îndulcite prin dragostea și credința cu care am fost înconjurați și prin acele daruri cu care este înzestrat acest mândru oraș: farmecul unei vechimi înălțătoare de suflet și neîntrecutele sale frumuseți din împrejurimi.

Doresc din adâncul inimii ca prin întregirea vechii Moldove, încetul cu încetul Iașul să-și redobândească cuvenita desvoltare și propășire, iar acest colț istoric al străvechi așezări moldovenești, de pe sprânceana acestei coline, unde facem această sărbătoare, să-și câștige strălucirea de mai înainte”⁷⁵.

Evocând opera regelui Carol, pe care a subliniat că este fericit să o poată duce la bun sfârșit, regele Ferdinand încheia astfel:

„Azi nu ridic paharul Meu pentru ceea ce a fost Iașul, ci pentru ceia ce sper că va fi în viitor: focar de știință, altar de iubire de patrie și neam, în ale cărui ziduri să crească o generație iubitoare de ordine și muncă serioasă, care făcând cinstite generațiilor trecute, să fie fala generațiilor viitoare”⁷⁶.

Presa aprecia că prin toastul de la banchet, Suveranul „a închinat Iașului un omagiu în amintirea clipelor trăite aici. Cuvintele au fost rostite cu atâtea însuflețire, cu atâtea înduioșare și noi cari le-am sorbit aproape din ochii Suveranului am zărit ochii aceștia blânzi, umeziți, și figura colorată de adâncă și pioasă emoțiune. Mitropolii, miniștrii, doamnele, toată asistența a rămas profund impresionată de această închinare și urare adusă Iașului”⁷⁷.

Entuziasmul generat de acest toast al M. S. Regelui a fost „de nedescris”. Toată lumea în picioare, vreme îndelungată, a ovaționat „pe iubitul nostru Suveran”⁷⁸.

Din păcate, nu am reușit să identificăm până acum nici o fotografie realizată la acest dejun. Se păstrează câteva imagini de la banchetul organizat în aceeași locație a doua zi, în onoarea oaspeților care au participat la Marele Sinod de la Iași (Fig. 4).

⁷³ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 15.

⁷⁴ „Adevărul”, an 38, nr. 12833, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁷⁵ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 15.

⁷⁶ „Monitorul Oficial”, nr. 232, miercuri, 21 octombrie 1925, 15.

⁷⁷ „Mișcarea”, an XIX, nr. 233, 14 octombrie 1925.

⁷⁸ „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

Meniul a fost diferit, dar a fost pregătit și servit tot de „Casa Capșa” din București, iar aranjamentul sălii a fost același.

Fig. 4. Sala de recepții a Palatului de Justiție (astăzi Sala Voievozilor). Imagine de la banchetul organizat în onoarea oaspeților Sf. Sinod, 12 octombrie 1925
(sursa: <https://www.bzi.ro/imagini-de-epoca-si-spectaculoase-de-la-inaugurarea-palatului-culturii-simbolul-orasului-iasi-din-anul-1925-in-prim-plan-sunt-patriarhul-romaniei-si-personalitati-ale-vremii-galerie-foto-4147664>)

Într-una din imagini se observă galeria de portrete pictată în partea superioară a sălii (Fig. 4). Din presă, referitor la această sală, remarcăm ca extrem de importantă informația apărută în ziarul „Universul” din 14 octombrie 1925, potrivit căreia „Pe pereții sălii de recepție sunt pictate fotografiile [*portretele*, în fapt, n. n.], tuturor foștilor Domnitori ai Moldovei”⁷⁹.

Revenind la programul zilei de 11 octombrie 1925, la ora 15,30, la finalul dejunului, înalții oaspeți s-au retras în apartamentele lor.

⁷⁹ „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

De la ora 16,30, programul a continuat cu o vizită pe care Maiestatețile lor au făcut-o „cu automobilele regale” pentru a vedea lucrările în desfășurare „pentru ridicarea monumentului eroilor, așezat în centrul orașului” (monumentul Unirii, n. n.).

De la ora 17, oaspeții au fost prezenți la deschiderea oficială a festivităților religioase care a avut loc în biserica Sfintei Mitropolii pentru comemorarea a două date istorice marcante pentru biserica creștină și anume: cel dintâi Sinod ecumenic ținut la Niceea (325) și primul Sinod de la Iași, ținut în timpul domniei lui Vasile Lupu și sub ocrotirea Mitropolitului Varlaam (1642).

Din punct de vedere religios, evenimentele de la Iași au fost considerate în epocă „cele mai mari serbări ale Bisericii ortodoxe răsăritene din toate țările românești, unite astăzi sub gloriosul sceptru al M. S. Regelui Ferdinand I și sub prea Înalta arhipăstorie a Patriarhului Miron și a Mitropoliților”.

Serbările de la Iași constituiau evenimentul festiv cel mai fastuos organizat de Biserica ortodoxă română după înfăptuirea unității politice a neamului românesc și după consacrarea în forme legale a unității vieții sale ecleziastice. De asemenea, constituiau primul eveniment de amploare organizat după înființarea Patriarhiei române în primăvara aceluiași an, în martie 1925. De altfel, au rămas în istorie ca cele mai ample serbări ale Bisericii ortodoxe răsăritene din întreg spațiu românesc, organizate în perioada interbelică.

La Serbările de la Iași au participat, alături de patriarhul Miron Cristea al României, patriarhii Ioachim Gheorghiu al Calcedoniei și Ghermanos al Sardeonului, împreună cu Dionisie, Arhiepiscopul Varșoviei.

Tuturor acestor invitați li s-au adăugat membrii Sinodului, Mitropoliții, Episcopii, și numeroși preoți de pe tot cuprinsul țării, ca și profesorii universitari de la facultățile de teologie din București și Cernăuți.

Presa informa și că „La Patriarhia din Capitală s’a primit numeroase adrese, din toate centrele creștine ortodoxe precum și din partea bisericii anglicane, prin care se anunță trimiterea de delegațiuni la Marele sobor arhieresc de la Iași”⁸⁰.

Programul zilei de 11 octombrie 1925 urma a se continua, „în dimineața de Luni 12 curent [octombrie, n. n.]”, când „Mitropolitul și înalții prelați își vor pune odăjdiiile în saloanele Casei Sf. Spiridon, de unde vor porni în procesiune spre Mitropolie. Aci vor oficia serviciul divin cu prilejul aniversării Sinodului de la Nicea”⁸¹.

Marti, 13 octombrie 1925, o întreagă procesiune urma a se deplasa spre mănăstirea Secu, la mormântul mitropolitului Varlam, pentru a-I adresa un pios omagiu.

---

⁸⁰ „Lumea”, an VIII, nr. 2123, sâmbătă, 26 septembrie 1925; „Mișcarea”, an XIX, nr. 222, joi, 1 octombrie 1925.

⁸¹ „Viitorul”, an XVIII, nr. 5282, duminică, 11 octombrie 1925.

Revenind la ziua de 11 octombrie 1925, la ședința solemnă a Sinodului au luat cuvântul I. P. S. S. Pimen – Mitropolitul Moldovei – binecuvântând pe toți cei prezenți, I. P. S. S. Patriarhul Miron – care a ținut o cuvântare de deschidere a Sinodului, Alexandru Lapedatu – ministrul Cultelor, după care a răspuns Regele care a arătat bucuria de a vedea Biserica unită. La finalul acestei ceremonii s-a semnat un „Act comemorativ al sărbătoarei Sinodului ecumenic”⁸².

Regina Maria descria astfel acest moment „Ultima noastră ceremonie a fost o întrunire imensă a tuturor preoților și oficialităților, în biserica Metropolitană, ca să celebrăm 1.600 de ani la Consiliul de la Niceea.

O ceremonie impresionantă, din nou discursuri nesfârșite și cântări bune, urmate de un ceai grandios la reședința metropolitană și un cerc mare cu toată societatea și oficialitățile din Iași. Sitta a făcut un progres remarcabil, nu mai este deloc timidă și reușește foarte bine să adune oameni în jurul ei, una dintre marile încercări ale regalității”⁸³.

La ora 19,30 Înălții Oaspeți s-au retras, mergând spre gară. Au fost conduși de către marele cler, miniștrii, șefii tuturor autorităților și, urmăriți de mii de cetățeni, au fost aclamați pe tot parcursul drumului.

La gară, unde au fost întâmpinați cu același ceremonial ca și la sosire, Suveranii și-au manifestat din nou către primarul orașului, mulțumirea pentru „neclintitele sentimente de iubire” pe cari ieșenii le arată întotdeauna membrilor Familiei Regale.

„În clipa plecării”, la ora 8 seara, „trupele au dat onorurile, muzicile au intonat Imnul Regal, iar mulțimea a izbucnit din nou în urale nesfârșite. A urmat apoi retragerea cu torțe”⁸⁴.

Finalul zilei

În jurnalul său, la această dată, regina Maria nota:

„Maiestatea Sa iubește Iașul și se simte întotdeauna acasă aici. În fapt, a fost o atmosferă plăcută și toți am fost bucuroși să ne întâlnim din nou; frumos și dătător de satisfacții. Vremea frumoasă a contribuit la succesul general; în final, pe la ora 7 și jumătate am fost conduși la trenul nostru. Cu toții am avut sentimentul că a fost foarte bine.

Am pornit în sunetul muzicii și al ovațiilor. După aceea, patul a fost bine-venit”⁸⁵.

---

⁸² „Glasul Bucovinei”, an VIII, nr. 1943, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁸³ Maria 2013, 331.

⁸⁴ „Argus”, an XVI, no. 3745, miercuri 14 octombrie 1925; „Universul”, an XLIII, nr. 237, miercuri, 14 octombrie 1925.

⁸⁵ Maria 2013, 331.

După încheierea ultimului moment festiv al zilei, ministrul justiției, Gheorghe Mârzescu a oferit o recepție la care au participat principalii actanți (rămăși în Iași) ai evenimentelor din ziua de 11 octombrie 1925.

Despre acest aspect, presa informa că:

„Duminică seara d-na și dl. G. G. Mârzescu ministrul justiției, au dat un dineu urmat de o strălucită recepție, în onoarea înalților oaspeți aflători la Iași, onorurile Casei fiind făcute cu cea mai distinsă amabilitate de doamna și domnișoarele Mârzescu, ajutate de d-nii șefi de cabinet Gheorghiu și Zarifopol.

Au luat parte I. P. S. S. Mitropolitul Nicolae Balan al Ardealului, I. P. S. S. Mitropolitul Nectarie ai Bucovinei, d-na și dl. ministru I. Nistor, d-na și dl. ministru I. Inuleț, d-nii miniștri: I. G. Duca, I. Lapedatu, N. D. Chirculescu și general Moșoiu, d-na și dl. arhitect I. Berindei, dl. D. Volanschi, prim-președinte al Curții de Apel cât și toți șefii autorităților, numeroși actuali și foști parlamentari, notabilități cu doamnele, etc.

La șampanie cel dintâi toast a fost ridicat de dl. prim președinte D. Volanschi, în onoarea d-lui ministru G. G. Mârzescu, au vorbit I. P. S. S. Mitropolitul Ardealului I. Bălan închinând călduros pentru d-na Mârzescu în semn de admirație pentru marea sa activitate filantropică și culturală, iar d-nii miniștri Lapedatu, Nistor și Moșoiu și dl. arhitect I. Berindei pentru d-na și dl. Gh. Mârzescu.

Recepțiunea a fost urmată de dans”⁸⁶.

Se încheia, astfel, o zi plină și specială. În presă, atmosfera acestei mari zile de mare sărbătoare a fost astfel descrisă:

„În ziua de 11 Octombrie, Iașul, bătrâna capitală a Moldovei și-a trăit din nou gloriosul trecut din timpul Marilor Voevozi, reînviat în persoana M. S. Ferdinand I, primul Rege al României Mari, venit să prezideze marile serbări de inaugurare a Palatului de justiție și administrativ, măreț prin forma și frumusețea neasemuită, prin înălțimea cugetului ce reprezintă și mai ales măreț prin istoria locului pe care se ridică”⁸⁷.

„Aceste amintiri au rămas ieri în sufletele Majestăților ca și în sufletele noastre, și de aceia vizita regală și princiară va rămânea pe veci întipărită în sufletele noastre”⁸⁸, scria în ziarul „Mișcarea”, după încheierea festivităților.

Astăzi, după doar un secol, amintirea acestei zile atât de speciale se păstrează doar în biblioteci și arhive și poate fi reînviată numai parcurgând zeci, poate chiar sute de tomuri diferite.

⁸⁶ „Mișcarea”, an XIX, nr. 233, 14 octombrie 1925.

⁸⁷ „Glasul Bucovinei”, an VIII, nr. 1944, vineri, 16 octombrie 1925.

⁸⁸ „Mișcarea”, an XIX, nr. 233, 14 octombrie 1925.

OCTOBER 11, 1925 – THE GREAT DAY OF IAȘI.

JOURNALISTIC PERSPECTIVES

(ABSTRACT)

After nearly 20 years of waiting, on October 11, 1925, the inhabitants of Iași finally saw a dream come true: the inauguration of the Palace of Justice, built on the site of the former Princely Court of Moldavia, in the area with the deepest symbolic significance in the city.

Started in 1906, the construction of the Palace of Justice and Administration in Iași entered the final phase, approaching completion, in 1925. The successful process of securing the significant funds necessary to complete the building was largely due to a native of Iași, Gheorghe G. Mârzescu, who, having become Minister of Justice in 1923, undertook numerous efforts to secure the funds needed for the Palace's completion.

This study focuses on the festivities organized in Iași on the occasion of the inauguration of the Palace of Justice and Administration, celebrations that took place on October 11, 1925, as part of the national festivities held over two days. Their presentation, rich in previously unpublished details, will be made primarily through the lens of contemporary newspaper reports, being well known that the written word - particularly the press - served as the main source of information in the Romanian society since the beginnings of modernity.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

- Fig. 1. October 11, 1925 – King Ferdinand reviewing the troops upon his arrival in Iași (source: “Dimineața”, year XXI, no. 6789, Wednesday, October 14, 1925).
- Fig. 2. Iași, October 11, 1925 – King Ferdinand and Queen Mary on their way to the inauguration of the Palace of Justice (source: “Dimineața”, year XXI, no. 6789, Wednesday, October 14, 1925).
- Fig. 3. The Act of inauguration of the Palace of Justice and Administration in Iași.
- Fig. 4. The Reception Hall of the Palace of Justice. Image from the banquet organized in honor of the guests of the Holy Synod, October 12, 1925 (source: <https://www.bzi.ro/imagini-de-epoca-si-spectaculoase-de-la-inaugurarea-palatului-culturii-simbolul-orasului-iasi-din-anul-1925-in-prim-plan-sunt-patriarhul-romaniaie-si-personalitati-ale-vremii-galerie-foto-4147664>).

Bibliografie

IZVOARE

SJAN Iași, Fond *Primăria orașului Iași*.

STUDII, ARTICOLE ȘI VOLUME

Buruiană 2009, O. Buruiană, *Presa liberalilor români între cele două războaie mondiale. Cazul ziarului „Ordinea”*, în: AȘUI. Istorie, LIV-LV, 2008-2009, 2009, 267-285.

Guțanu 2023, L. Guțanu, *Principesa Olga Sturza*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Iași, 2023.

Ichim, Iftimi 2019, A. Ichim, S. Iftimi, *Familia regală la Iași/ The royal Family in Iassy (1916-1918)*, ediția a II-a, Editura Dark Publishing, București, 2019.

Ioniuc 2005, A. Ioniuc, *80 de ani de la inaugurarea Palatului de Justiție și Administrativ din Iași (11 octombrie 1925)*, Editura Fundației Axis, Iași, 2005.

Maria 2013, Maria, Regină a României, *Însemnări zilnice*, volumul al VII-lea, 1 ianuarie-31 decembrie 1925, traducere de Sanda Ileana Racoviceanu, ediție îngrijită, cuvânt înainte și note de Vasile Arimia, Editura Polirom, 2013, Iași, 329-331.

Țurcanu, Niță 2025, S. Țurcanu, C. Niță, *Epopoea finalizării Palatului de Justiție din Iași*, comunicare la Simpozionul Internațional „Monumentul – Tradiție și Viitor”, ediția a XXVII-a, Iași, 30 octombrie-1 noiembrie 2025.